

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مدیریت کل نظارت بر بانکها و موسسات اعتباری

«اداره مطالعات و مقررات بانکی»

حسابرسی داخلی در بانکها

و ارتباط بین ناظرین و حسابرسان

(مطالعه موردی)

از انتشارات کمیته نظارت بر بانکداری

بانک تسویه بین‌المللی

(اوت ۲۰۰۲)

مترجم: افسانه معلمی

گروه مطالعاتی: بانکی و اعتباری

آذر ۱۳۸۴

«فهرست عناوین»

پیشگفتار (مترجم)

۱	مقدمه
۴	یافته‌های اصلی این مطالعه
۴	حسابرسی داخلی
۶	حسابرسی داخلی و مشاوره
۷	اهداف و وظایف حسابرسی داخلی
۸	اصول حسابرسی داخلی
۸	کار دائمی - مستمر
۹	استقلال، بی‌طرفی و انصاف
۱۱	صلاحیت حرفه‌ای
۱۱	گستره فعالیت و سازمان واحد حسابرسی داخلی
۱۲	کارکردی نمودن حسابرسی داخلی
۱۲	روش‌های کار و انواع حسابرسی
۱۴	رویه‌ها
۱۴	مدیریت واحد حسابرسی داخلی
۱۵	ارتباط مقام نظارتی با واحد حسابرسی داخلی و حسابرس مستقل
۱۵	ارتباط بین مقام نظارتی و واحد حسابرسی داخلی

- ۱۶ ارتباط بین حسابرس داخلی و حسابرس مستقل
- ۱۷ همکاری میان مقام نظارتی، حسابرس مستقل و حسابرس داخلی
- ۱۷ برون سپاری کار حسابرسی داخلی
- ۱۸ گرایش‌های اخیر حسابرسی داخلی بانک‌ها
- ۱۹ ماخذ

پیشگفتار (مترجم)

حسابرسی فعالیت‌های بانک، از این جهت که ابزاری برای ارزیابی درستی فرآیند فعالیت‌های آن، از جنبه‌های مختلف است، یکی از روش‌های مهم کنترلی محسوب می‌گردد. گزارش حاضر ضمن تاکید بر این نکته که مسئولیت کفایت خط مشی‌های حسابرسی داخلی، برای ارائه تصویر واقعی از عملکرد بانک بر عهده هیات مدیره است، به ضرورت تعامل بین حسابرسان داخلی، ناظرین و حسابرسان مستقل پرداخته است.

اصول مذکور در این سند، ضمن اشاره به اهمیت تفکیک وظایف و مسئولیت حسابرسان داخلی، ناظرین و حسابرسان مستقل، نظارت کارآمد بر سیستم بانکی را حاصل همکاری سه گروه مذکور در فوق دانسته است.

«بسمه تعالی»

حسابرسی داخلی در بانکها و ارتباط بین ناظرین و حسابرسان (مطالعه موردی)

مقدمه:

۱- کنترل داخلی قوی، شامل حسابرسی داخلی و حسابرسی مستقل خارجی، بخشی از حاکمیت سهامی مناسب است. این کنترلها برای سلامت و اعتبار عملیات بانکها مهم است و می تواند به روابط کاری موثر و سازنده بین مدیریت بانک و ناظرین کمک کند. ارتباط مناسب بین ناظرین بانکی و حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل بانکها کارآیی نظارت و حسابرسی را بهبود می بخشد.

۲- در اوت ۲۰۰۱، کمیته نظارت بر بانکداری بال گزارشی را تحت عنوان "حسابرسی داخلی در بانکها و ارتباط بین ناظرین با حسابرسان" (گزارش حسابرسی داخلی) منتشر کرد که در آن کار مهم حسابرسان داخلی در سازمانهای بانکی و نیاز به همکاری بین ناظرین بانک و حسابرسان داخلی و مستقل را با تاکید بیشتری مورد توجه قرار داد.

۳- گزارش حسابرسی داخلی، خواستار انجام حسابرسی داخلی پیوسته و مستقل در همه بانکهاست و رهنمودهایی در رابطه با حسابرسی داخلی ارائه می کند. این

گزارش، به عنوان نقطه شروع، بر وظایف هیات مدیره و مدیریت ارشد در زمینه کنترل‌های داخلی، اندازه‌گیری ریسک و تطبیق با قوانین و مقررات تاکید دارد. اهمیت استقلال حسابرسان داخلی نیز مورد توجه است. از این رو، به منظور ارتقای جایگاه و اختیارات قانونی حسابرسی داخلی، هر بانک باید یک بخش حسابرسی داخلی داشته باشد که به تصویب مدیریت ارشد رسیده و هیات مدیره نیز آن را مورد تایید قرار داده باشد. به دلیل این که عملیات بانک‌های پیشرفته به طور فزاینده‌ای رو به پیچیده‌تر شدن است حسابرسان داخلی باید از قابلیت حرفه‌ای کافی برخوردار بوده، و در کار خود رویکردهای توجه به ریسک را اعمال کنند. گزارش حسابرسان داخلی بیشتر بر این تاکید دارد که کار حسابرسان داخلی بانک‌ها می‌تواند کار ناظرین بانکی را مورد پشتیبانی قرار دهد. بنابراین، ناظرین بانکی باید با هدف تبادل نظر در مورد حوزه‌های خطر شناسایی شده و اقدامات انجام شده، به طور دوره‌ای با حسابرسان داخلی هر بانک مشورت نمایند.

۴- نتایج مطالعه ارائه شده در این گزارش بیانگر آن است که اصول مهم حسابرسی داخلی که کمیته بال آن را ترویج نموده، در صنعت بانکداری از مقبولیت عام برخوردار است.

۵- کمیته بال نسخه جدید و گسترش یافته‌ای از این گزارش را تحت عنوان "روابط بین ناظرین بانکی و حسابرسان داخلی بانک‌ها"^۱ در ژانویه ۲۰۰۲ منتشر نمود. گزارش مذکور، توسط کمیته رویه‌های حسابرسی بین‌المللی (IAPC)^۲ بهبود یافت. کمیته بال و کمیته رویه بین‌المللی حسابرسی نقطه‌نظرات خود را در اختیار یکدیگر قرار می‌دهند تا کارآیی ناظرین بانکی و حسابرسان مستقل با شناخت وظایف و مسئولیت‌هایشان افزایش یابد.

۱- این سند به عنوان بیانیه شماره ۱۰۰۴ رویه‌ی حسابرسی بین‌المللی نیز شناخته می‌شود.
۲- علامت اختصاری IAPC به IAASB، گروه استاندارد بیمه و حسابرسی بین‌المللی تغییر یافته است.

- ۶- مستنداتی از کمیته بال که در این گزارش به آنها اشاره شده است در وبسایت بانک تسویه بین‌المللی با آدرس www.bis.org در دسترس است.
- ۷- کمیته مجری امور حسابداری در کمیته بال بررسی موضوع را برای سال‌های ۲۰۰۲-۲۰۰۱ انجام داد تا این نکته را دریابد که در نمونه‌ای متشکل از بانک‌های ۱۳ کشور، ترتیبات اصلی حسابرسی داخلی چگونه ایجاد شده است. اصول تدوین شده در گزارش حسابرسی داخلی^۲ در پی این است که روابط بین ناظرین، حساب‌رسان داخلی و حساب‌رسان مستقل را بررسی کند. این گزارش که از داده‌های موسسه حساب‌رسان داخلی (IIA)* بهره گرفته، بررسی وسیعی را در رابطه با یافته‌های این کار مطالعاتی ارائه می‌کند.
- ۸- این بررسی، علاوه بر ناظرین بانکی، ۷۱ بانک را در کشورهای دارای نماینده در کمیته بال شامل: بلژیک، فرانسه، آلمان، ژاپن، لوگزامبورگ، هلند، اسپانیا، سوئد، سوئیس و ایالات متحده در بر گرفته است. اتریش و سنگاپور نیز به عنوان ناظرین کمیته مجری امور حسابداری، در این بررسی شرکت نمودند.
- ۹- اطلاعات مربوط به بانک‌ها در این بررسی براساس دانش فردی مقامات نظارتی ملی است که به کمک مصاحبه‌های حساب‌رسان داخلی یا سایرین در نمونه‌ای از بانک‌های با اندازه‌های متفاوت و فعال در کشورهای مختلف تکمیل گردید. حتی اگر نمونه مورد بررسی، بیانگر جایگاه حسابرسی داخلی در صنعت بانکداری کلیه کشورهای شرکت‌کننده در این کار مطالعاتی نباشد، این کار تحقیقی نتایج سودمندی را ارائه می‌کند. در مورد یافته‌های این بررسی، باید جانب احتیاط رعایت شود چون این نوع بررسی ممکن است تا اندازه‌ای با پاسخ‌های دارای گرایش‌های جانبدارانه همراه باشد.

۳- اصل ۱۰، در رابطه با بررسی فرآیند ارزیابی سرمایه داخلی بانک در این گزارش منظور نشده است. به این دلیل که این ارزیابی هنوز جزئی رسمی از توافق کمیته بال محسوب نمی‌شود.

* - Institute of Internal Auditors.

یافته‌های اصلی این مطالعه:

حسابرسی داخلی

۱۰- براساس گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال، گستره حسابرسی داخلی، از یک دیدگاه

کلی شامل موارد زیر است:

(۱) بررسی و ارزیابی کفایت و کارآیی سیستم‌های کنترل داخلی؛

(۲) بررسی موارد ذیل:

- ❖ اجرا و کارآیی رویه‌های مدیریت ریسک و روش‌های ارزیابی ریسک؛
- ❖ سیستم‌های اطلاعات مالی و مدیریت شامل سیستم اطلاعات الکترونیکی و خدمات بانکی الکترونیکی؛
- ❖ درست و قابل اتکا بودن سوابق حسابداری و گزارش‌های مالی؛
- ❖ ابزارهای حفاظت از دارایی‌ها؛
- ❖ سیستم‌های ایجادشده در هر بانک برای ارزیابی سرمایه‌اش نسبت به مخاطرات برآوردی آن؛
- ❖ سیستم‌های ایجاد شده به منظور حصول اطمینان از تطبیق آن با الزامات قانونی و مقرراتی، دستورالعمل‌ها و اجرای خط‌مشی‌ها و رویه‌ها؛
- ❖ ارزیابی صرفه اقتصادی و کارآیی عملیات؛
- ❖ آزمون عملیات و کارکردی نمودن رویه‌های خاص کنترل داخلی؛
- ❖ آزمون قابل اتکا و به هنگام بودن گزارش‌دهی؛ و
- ❖ انجام بررسی‌های خاص؛

۱۱- این کار مطالعاتی نشان می‌دهد گستره حسابرسی داخلی نیز وسیع است و حوزه‌های

اصلی مانند سیستم‌های کنترل داخلی، رویه‌های مدیریت ریسک، سیستم‌های اطلاعات مالی،

آزمون عملیات و رویه‌ها، پایبندی به الزامات قانونی و مقرراتی، آزمون بازده قانونی و

بررسی‌های خاص را در بر می‌گیرد.

۱۲- اگرچه بیشتر کشورهای تحت بررسی، گزارش کردند که حسابرسی سوابق حسابداری آنها در حوزه حسابرسی داخلی قرار دارد ولی حسابرسی گزارش‌های مالی، در گستره حسابرسی داخلی بعضی از بانک‌ها در برخی از کشورها قرار ندارد. به نظر می‌رسد در این گونه موارد، صورت‌های مالی بانک‌ها فقط با مسئولیت حسابرسان مستقل مدنظر قرار می‌گیرد، نقش حسابرسی داخلی در این حوزه‌ها، به حمایت از حسابرسان مستقل محدود می‌شود.

۱۳- بررسی نشان می‌دهد که تمایل فزاینده‌ای وجود دارد که ارزیابی درجه‌ی پایبندی به الزامات قانونی، به جای حسابرس داخلی توسط بخش تطبیق جداگانه‌ای انجام شود. ورشکستگی‌های اخیر شرکتی و نیز گزارش کمیته بال تحت عنوان شناخت کافی مشتریان توسط بانک‌ها^۴، اهمیت این موضوع را بارز می‌سازد. لازم است بانک‌ها تدابیر کافی را برای ارزیابی درجه رعایت قوانین و مقررات بیاندیشند. این کمیته ضرورت تدوین دستورالعمل‌هایی که رویه‌های موثری را در این زمینه ترویج کند مدنظر دارد.

۱۴- بانک‌هایی که توسط حسابرسان داخلی مورد بررسی قرار گرفتند هنگام انجام وظایف خود به هشدارهای حسابرسان داخلی توجه می‌کردند. آنها مطلع نمودن ناظرین را، جزو وظایف هیات مدیره و در بسیاری از کشورها، از وظایف حسابرسان مستقل قلمداد می‌کردند.

۱۵- یافته‌های این بررسی در رابطه با گستره حسابرسی داخلی به طور وسیعی با مفهوم حسابرسی داخلی استانداردهای موسسه حسابرسی داخلی (IIA's) که در ذیل می‌آید، منطبق است.

”حسابرسی داخلی یک فعالیت مستقل، مطمئن واقعی و مشاوره‌ای است که به منظور افزودن بر ارزش عملیات یک سازمان یا بهبود بخشیدن به آن عملیات طراحی شده است. این کار به

سازمان کمک می‌کند تا از طریق رویکردی منظم و نظام یافته به اهداف خود جامه عمل بپوشاند و مدیریت ریسک را ارزیابی نموده و کارآیی مدیریت ریسک، فرآیندهای کنترل و اداره را بهبود بخشد. (ماخذ: <http://www.theiia.org>)

حسابرسی داخلی و مشاوره:

۱۶- یک موضوع مهم در ارتباط با حسابرسی داخلی این است که از حسابرسان داخلی به عنوان مشاورین داخلی نیز استفاده می‌شود. ضرورت بی‌طرفی و رعایت انصاف لزوماً ایجاد نمی‌کند که حسابرسان داخلی از دادن توصیه در زمینه تخصص خود اجتناب کنند. به هر حال کمیته معتقد است توصیه یا مشاوره، باید نسبت به وظیفه اصلی حسابرسی داخلی - که ارزیابی مستقلی است که در بانک به منظور بررسی و ارزشیابی نظام‌های کنترل داخلی انجام می‌شود - در حاشیه قرار گیرد. در مواردی که کمیته حسابرسی، حسابرسان داخلی را مجاز می‌نماید خدمات مشاوره‌ای جنبی انجام دهند باید جانب احتیاط رعایت شود به طوری که در بی‌طرفی نسبت به ارزیابی فعالیت‌هایی که کارکنان در مورد آنها به انجام مشاوره مبادرت می‌کنند، خدشه وارد نشود. استانداردهای IIA در مورد رویه‌ی حرفه‌ای حسابرسی داخلی، به موضوعات مربوط به کنترل‌های داخلی که خدمات مشاوره‌ای انجام می‌دهند، می‌پردازد.

۱۷- مطالعه بانک‌های مورد بررسی نشان می‌دهد که بیشترین زمان صرف شده توسط حسابرسان داخلی، بین ۷۵-۹۵ درصد صرف حسابرسی داخلی می‌شود. زمان اختصاص یافته برای آموزش و مشاوره به ترتیب، در دامنه بین ۲۰-۵ درصد و ۲۰-۰ درصد قرار دارد. درخصوص کارهای مشاوره‌ای، حسابرسان تحت بررسی تأکید نمودند که آنها هیچ‌گونه مسئولیت عملیاتی را عهده‌دار نشدند. مطالعه بانک‌های مورد بررسی نشان داد که مشاوره، محدود به انجام توصیه‌هایی در رابطه با کنترل پروژه‌های

اصلی یا برنامه‌هاست. به نظر می‌رسد بانک‌ها از ضرورت حصول اطمینان نسبت به این امر که هرگونه کار مشاوره‌ای که توسط حسابرسان داخلی انجام می‌شود نباید به مسئولیت و استقلال حسابرس داخلی خدشه وارد کند آگاهی دارند.

اهداف و وظایف کار حسابرسی داخلی

۱۸- گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال مطرح می‌کند که مسئولیت نهایی حصول اطمینان نسبت به این امر که مدیریت ارشد، سیستم‌های کارآ و کافی کنترل داخلی، سیستم اندازه‌گیری برای ارزیابی مخاطرات فعالیت‌های مختلف بانک نسبت به سطح سرمایه و روش‌های مناسب برای کنترل مطابقت عملیات بانک با قوانین، مقررات و خط‌مشی‌های داخلی را ایجاد و نگهداری می‌کند، با هیات مدیره بانک است. هیات مدیره می‌بایست حداقل سالی یک‌بار سیستم کنترل داخلی و رویه‌های ارزیابی سرمایه را مورد بررسی قرار دهد. مدیریت ارشد بانک مسئول بهبود فرآیندهایی است که ریسک‌های بانک را اندازه‌گیری، مراقبت و کنترل می‌کند. مدیریت ارشد، حداقل، سالی یک بار باید در رابطه با گستره و عملکرد سیستم کنترل داخلی و روند ارزیابی سرمایه به هیات مدیره گزارش ارائه کند.

۱۹- بررسی بانک‌های مورد بحث حاکی از آن است که هیات مدیره و مدیریت ارشد از اهمیت رویه‌های بهینه و این که هیات مدیره و مدیریت ارشد مسئولیت موارد توضیح داده شده در گزارش حسابرسی داخلی را برعهده دارند آگاه هستند.

۲۰- هیات مدیره بانک‌های مورد بررسی به منظور اداره مسئولیت‌هایشان اقدامات ساختاری مختلفی را انجام داده‌اند از جمله:

(۱) تعیین یک حسابرس خبره؛

(۲) تشکیل کمیته حسابرسی یا یک کمیته حسابرسی و کمیته مدیریت ریسک در هیات

مدیره؛

۳) گسترش ارتباط منظم بین حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل؛

۴) تجدید ساختار بخش حسابرسی داخلی بر طبق دستورالعمل‌های نظارتی؛

۵) صدور دستورالعمل سیاستی برای فعالیت حسابرسی داخلی؛

۶) بررسی و تصویب برنامه‌های سالانه حسابرسی حسابرسان داخلی؛

اصول حسابرسی داخلی

کار دایمی - مستمر

۲۱- گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال مطرح می‌کند که حسابرسی داخلی بانک می‌بایست دایمی باشد. مدیریت ارشد به منظور انجام وظایف و مسئولیت‌هایش، باید کلیه اقدامات لازم را انجام دهد به طوری که بانک بتواند به گونه‌ای مستمر و در حد کفایت به حسابرسی داخلی اتکا کند. این اقدامات، شامل فراهم نمودن منابع مناسب و کارکنان حسابرسی داخلی برای رسیدن به اهدافشان می‌باشد.

۲۲- کلیه بانک‌های مورد بررسی تایید نمودند که واحدی برای حسابرسی داخلی دایمی توسط آنها ایجاد شده است.

۲۳- به طور کلی مدیریت ارشد اقدامات متعددی انجام می‌دهد تا ثابت کند که منابع و کارکنان مناسب برای واحد حسابرسی داخلی تدارک دیده شده است. این امر، به طور مستمر و بر مبنای سالانه از طریق مقایسه کارهای انجام شده توسط واحد حسابرسی با کارهای برنامه‌ریزی شده انجام می‌شود. معیار دیگر برای تعیین مناسب بودن منابع، انجام فعالیت‌های دوره‌ای تعیین شاخص* است تا به کمک آن کار حسابرسی داخلی بانک با سایر بانک‌های گروه همسان آن مقایسه شود.

* Benchmarking

۲۴- حسابرسی داخلی، در هر بانک فعالیت عمده‌ای به شمار نمی‌رود. چون حسابرسان داخلی به طور متوسط ۱٪ از نیروی کار بانک را تشکیل می‌دهند. درصد واقعی حسابرسان داخلی در نیروی کار هر بانک بسته به اندازه و فعالیت آن متفاوت است.

استقلال، بی‌طرفی و انصاف

۲۵- گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال اهمیت کار واحد حسابرسی داخلی، تطبیق با اصول استقلال، بی‌طرفی و انصاف را به خوانندگان یادآور می‌شود. تطبیق با استانداردهای IIA's همچنین برای حمایت از این اصول مفید است. استانداردهای IIA's که از ژانویه ۲۰۰۲ لازم الاجرا اعلام گردیده است واحدهای حسابرسی را ملزم می‌کند فرآیندهای مستمر بهبود کیفیت، شامل یک بررسی کیفی مستقل هر ۵ سال یک‌بار را مدنظر داشته باشند.

۲۶- کلیه بانک‌های مورد بررسی عنوان نمودند که واحدهای حسابرسی داخلی آن‌ها از فعالیت‌های حسابرسی شده و رویه‌های کنترل داخلی روزانه مستقل هستند. تمامی واحدهای حسابرسی داخلی بر این باورند که آن‌ها این توانایی را دارند که بدون مداخله مدیریت وظایفشان را انجام دهند. آن‌ها یافته‌ها و ارزیابی‌هایشان را آزادانه گزارش می‌کنند این حقوق واحدهای حسابرسی، از طریق منشور حسابرسی* منتشره، مقررات نظارتی یا هر دو تضمین شده است. منشور حسابرسی جایگاه و اقتدار واحد حسابرسی داخلی را در بانک ارتقا می‌بخشد.

۲۷- کلیه احکام حسابرسی، با توجه به ویژگی‌های متفاوت حاکمیت سهامی در کشورهای مختلف، توسط هیات مدیره یا گروهی از مدیران در رده‌ی مساوی با آن‌ها تصویب می‌شود. به طور کلی احکام حسابرسی به کلیه کارکنان بانک ابلاغ می‌گردد یا حداقل، مثلاً از طریق شبکه داخلی (اینترانت بانک) در اختیار آن‌ها قرار داده می‌شود. البته در تعداد محدودی از بانک‌های

* - Audit Charter.

مورد بررسی، احکام حسابرسی تنها به تعداد محدودی از افراد شامل کارکنان حسابرسی و مدیریت ابلاغ گردیده است.

۲۸- تقریباً تمامی بانک‌های مورد بررسی، رئیس حسابرسی داخلی را مجاز می‌دانند مستقیماً و به ابتکار خود با هیات مدیره بالاخص از طریق رئیس هیات مدیره با اعضای کمیته حسابرسی و در صورت لزوم با حسابرسان مستقل در ارتباط باشند. کمیته بال در گزارش حسابرسی داخلی تاکید می‌کند که مسئول حسابرسی داخلی باید از اختیار قانونی برخوردار باشد تا از این طریق و مطابق با مقررات تعریف شده در منشور حسابرسی هر بانک با مسئولین آن در ارتباط باشد.

۲۹- اقدامات حمایتی برای رعایت بی‌طرفی و انصاف در کشورهای مورد بررسی مختلف متفاوت است. معیارهای قابل استناد عمدتاً شامل موارد زیر است:

- ❖ چرخش وظایف کارکنان در واحد حسابرسی؛
- ❖ عدم مداخله در عملیات بانک؛
- ❖ به رسمیت شناختن استقلال حسابرسان داخلی در منشور حسابرسی؛ و
- ❖ عدم درگیری یک نیروی جدیدالاستخدام حسابرس در فعالیت‌های قبلی‌اش، برای یک دوره مشخص.

سایر اقداماتی که انجام می‌شوند عبارتند از:

- ❖ حسابرسان داخلی از خارج از بانک استخدام شوند؛
- ❖ ارزیابی رویه‌های کار حسابرسی و گزارش‌های کاری به طور رسمی بررسی شود؛
- ❖ برای حسابرسان داخلی، پاداش عملکرد یا مبالغ جبرانی مرتبط با سود منظور نشود؛
- ❖ در راستای اجرای پیشنهادات، وظایف تفکیک شود؛ و
- ❖ حسابرس در طراحی رویه‌های کنترلی و دیگر رویه‌های اداری مداخله نکند.

صلاحیت حرفه‌ای

۳۰- گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال این مساله را مطرح می‌کند که صلاحیت حرفه‌ای حسابرسان داخلی به منظور اجرای مناسب حسابرسی داخلی ضروری است. مطالعه نشان می‌دهد که حسابرسان داخلی به ویژه در بانک‌های بزرگ و در زمینه‌های تخصصی مثل تکنولوژی اطلاعات (IT) از آموزش‌های بالایی برخوردارند. این امر واحد حسابرسی داخلی را از ارجاع حسابرسی تخصصی IT به حسابرسان مستقل منع نمی‌کند. بانک‌های کوچک‌تر هنگام استخدام حسابرسان داخلی تمایل دارند به جای تحصیلات رسمی یا عناوین حرفه‌ای بیشتر به دانش تخصصی هر فرد و تجربیات وی در زمینه بانکداری توجه کنند.

۳۱- صلاحیت حرفه‌ای از روش‌های مختلفی احراز می‌گردد. متداول‌ترین آن‌ها به شرح ذیل هستند:

- ❖ آموزش ضمن خدمت؛
- ❖ آموزش‌های رسمی داخلی و خارجی (حسابرسان تایید شده اغلب پس از تحصیل مشمول آموزش‌های اجباری دایمی لازم هستند)؛
- ❖ چرخش کارکنان در واحد حسابرسی داخلی (اگرچه برخی بر این باورند که این کار در تعارض با نیاز به تخصص‌گرایی است)؛ و
- ❖ تشویق به احراز جایگاه یک حسابرس داخلی تأییدشده.

گستره فعالیت و سازمان واحد حسابرسی داخلی

۳۲- برای ناظرین، به ویژه حایز اهمیت است که این کار با گزارش حسابرسی داخلی هم‌خوانی داشته باشد. در تمامی بانک‌های مورد بررسی، هر فعالیت و هر واحد مستقل از بانک در محدوده حسابرسی داخلی قرار می‌گیرد. در این خصوص، این

بررسی درصدد بود در مورد روشی که ادارات حسابرسی داخلی سازمان می‌یابند، به ویژه در بانک‌های بزرگ‌تر که در سطح بین‌المللی فعالیت دارند و بانک‌هایی که بخشی از یک شرکت بزرگ* مالی هستند تحقیق نماید.

۳۳- بر اساس پاسخ‌های حاصل از بررسی، عمده‌ترین مدل مشترک برای سازمان حسابرسی داخلی، یک واحد حسابرسی داخلی متمرکز است. در بانک‌های بزرگ‌تر، شعب خارجی ممکن است یک واحد حسابرسی داخلی محلی داشته باشند، به هر حال، این واحدهای حسابرسی داخلی محلی با اداره حسابرسی داخلی دفتر مرکزی هماهنگ می‌باشند. در بانک‌های کوچک‌تر، که قسمتی از یک گروه هستند، حسابرسی داخلی ممکن است به یک گروه از واحد حسابرسی داخلی خارج از بانک محول شوند.

۳۴- در موسسات مورد بررسی بزرگ‌تر، حسابرسی داخلی غالباً در راستای خطوط کاری سازمان‌دهی می‌شوند. روسای واحدهای حسابرسی داخلی این خطوط کاری، به رئیس گروه واحد حسابرسی داخلی گزارش می‌دهند.

کارکردی نمودن حسابرسی داخلی

روش‌های کار و انواع حسابرسی

۳۵- فعالیت‌های واحد حسابرسی داخلی می‌بایست طرح‌ریزی یک برنامه حسابرسی مبتنی بر ریسک، بررسی و ارزیابی اطلاعات موجود، ابلاغ نتایج و پیگیری پیشنهادات را شامل شود. بانک‌های مورد بررسی حاکی از آن هستند که آن‌ها با این اصول منطبق‌اند. مدیریت واحد حسابرسی داخلی، مسئول تهیه برنامه حسابرسی معمولاً بر مبنای سالانه و بر پایه ریسک است. این برنامه‌ها با توجه به مدل حاکمیت سهامی بانک، توسط مدیریت ارشد یا هیات مدیره (یا کمیته حسابرسی آن)، تصویب می‌شود.

* - Conglomerate.

۳۶- تقریباً همه بانک‌های مورد بررسی گزارش کردند که انواع مختلف حسابرسی‌های داخلی توسط واحد حسابرسی داخلی انجام می‌شود. انواع حسابرسی مذکور شامل حسابرسی مالی، حسابرسی تطبیق، حسابرسی عملیاتی و حسابرسی مدیریت است.^۵ اجرای حسابرسی مدیریت به نسبت سایر انواع حسابرسی‌ها از بسامد کمتری برخوردار است.

۳۷- بانک‌های مورد بررسی گزارش کردند که برنامه حسابرسی آن‌ها بر ریسک متمرکز است این هدف از طریق روش‌های مختلف، مثل مدل‌های امتیازدهی و روش‌های ارزیابی کیفی و کمی اطلاعات دست یافتنی است. استانداردهای IIA's بیان می‌کند که فعالیت‌های حسابرسی داخلی باید به سازمان برای شناسایی و ارزیابی منابع حایز اهمیت حساس به ریسک و نیز بهبود مدیریت ریسک و سیستم‌های کنترل کمک کند. بهترین رویه‌ها ارایه یک گزارش رسمی در مورد ارزیابی ریسک است که حداقل سالی یک بار برای کمیته حسابرسی ارسال می‌شود.

۵- اصطلاحات مربوط به انواع حسابرسی در این بررسی تعریف نشده است ولی تعریف آن‌ها به شرح زیر است:

- ❖ هدف حسابرسی مالی، ارزیابی قابلیت اتکا به سیستم حسابداری و اطلاعات و نتایج گزارش‌های مالی است.
- ❖ هدف حسابرسی تطبیقی، ارزیابی کیفیت و مناسب بودن سیستم‌های ایجاد شده برای حصول اطمینان از رعایت قوانین، مقررات، خط مشی‌ها و رویه‌ها است.
- ❖ هدف حسابرسی عملیاتی، ارزیابی کیفیت و مناسب بودن دیگر سیستم‌ها و رویه‌هایی است، که ساختارهای سازمانی را با یک ذهن موشکافانه تجزیه و تحلیل می‌کند و کفایت روش‌ها و منابع را در ارتباط با وظایفش ارزیابی می‌نماید؛ و
- ❖ هدف حسابرسی مدیریت، ارزیابی کیفیت، رویکرد مدیریت به ریسک و کنترل آن در چارچوب اهداف بانک است.

۳۸- کلیه واحدهای حسابرسی داخلی مورد بررسی گزارش دادند که برنامه‌های حسابرسی و رویه‌های حسابرسی را در گزارش‌های خود مطرح می‌نمایند. گزارش‌های کتبی حسابرسی را به موقع و پس از انجام حسابرسی تهیه می‌کند، این گزارش‌ها کلی بوده و حساب‌رسان و مدیریت ارشد مخاطبان آن‌ها هستند. بعضی از بانک‌های مورد بررسی یادآوری کردند که توزیع واقعی گزارش‌های حسابرسی به جدی بودن نتایج حسابرسی بستگی دارد.

رویه‌ها

۳۹- در همه بانک‌های مورد بررسی، واحد حسابرسی داخلی پیشنهادات (اصلاحی) خود را پی‌گیری می‌کند تا مطمئن شود که تمامی آن‌ها تحقق یافته است. به طور کلی تعداد دفعات پیگیری به اهمیت پیشنهادات بستگی دارد.

۴۰- همه واحدهای حسابرسی داخلی مورد مطالعه به طور مرتب مدیریت ارشد را در جریان وضعیت پیشنهادات واحد حسابرسی داخلی قرار می‌دهند واحد حسابرسی داخلی ممکن است با توجه به جدی بودن یافته‌های حسابرسی مراتب را به اطلاع هیات مدیره یا کمیته حسابرسی برساند.

۴۱- بانک‌های مورد بررسی تایید کردند که رئیس واحد حسابرسی داخلی مسئول است تا اطمینان حاصل کند که این واحد با اصول مناسب حسابرسی داخلی منطبق است. این امر با اصول مندرج در گزارش حسابرسی داخلی کمیته بال هم‌خوانی دارد.

مدیریت واحد حسابرسی داخلی

۴۲- براساس مطالعات انجام شده بر روی بانک‌های مورد بررسی، رئیس واحد حسابرسی داخلی هم‌چنین مسئول است تا نسبت به بکارگیری استانداردهای معتبر حسابرسی داخلی توسط کارکنان حسابرسی داخلی، وجود یک منشور حسابرسی به هنگام تهیه یک برنامه مناسب حسابرسی، وجود رویه‌ها و خط‌مشی‌های مکتوب و به هنگام برای کارکنان حسابرسی داخلی، توانمندی حرفه‌ای و آموزش مناسب کارکنان حسابرسی و کفایت واحد حسابرسی داخلی اطمینان

حاصل کند. این بررسی به طور خاص، درباره‌ی استفاده از یک بازنگری کیفی خارج از بانک کند و کاوی نداشته است. به موجب مقرراتی که از ژانویه ۲۰۰۲، لازم‌الاجرا است چنین بازنگری هر ۵ سال یکبار، از طریق استانداردهای IIA's الزامی است.

۴۳- بانک‌های مورد بررسی توجه دارند که سطوح مناسب مدیریت آنها، به طور منظم گزارشی را از سوی رییس واحد حسابرسی داخلی دریافت می‌کند. این گزارش پیشرفت کار را نسبت به برنامه حسابرسی و نتیجه حسابرسی‌های اخیر در بر می‌گیرد.

ارتباط مقام نظارتی با واحد حسابرسی داخلی و حسابرس مستقل

ارتباط بین مقام نظارتی و واحد حسابرسی داخلی

۴۴- همان‌طور که در گزارش حسابرسی داخلی آمده است کلیه‌ی بازرسانی که در این بررسی مشارکت نموده‌اند کار واحدهای حسابرسی بانک‌های تحت نظارت خود را ارزیابی می‌کنند. این کار از طریق برگزاری جلسات دوره‌ای، ارزیابی‌های حضوری، یا گزارش‌دهی به ناظرین انجام می‌شود. به منظور تبادل نظر در مورد عملکرد واحد حسابرسی داخلی و یافته‌های آن بخش، به خصوص در زمینه‌هایی که ریسک قابل ملاحظه‌ای را نشان می‌دهد ناظرین جلسات مشورتی با حسابرسان داخلی تشکیل دادند. ناظرین، گزارش‌های حسابرسی داخلی را به منظور شناسایی مشکلات کنترلی و زمینه‌های بالقوه ریسک بررسی می‌کنند. ناظرین در نظام‌های نظارتی که حسابرسان مستقل نقش مشخصی را برای نظارت آن ایفا می‌کنند همچنین از گزارش‌های تهیه شده توسط حسابرسان مستقل استفاده می‌کنند تا اطلاعاتی را در مورد کار واحد حسابرسی داخلی کسب کنند.

۴۵- در بعضی از کشورها، ناظرین، با حسابرسان داخلی تبادل نظرهایی را در سطح بخش و درباره گستره وسیعی از موضوعاتی که جزو مشترکات مورد توجه آنهاست مثل مقررات نظارتی و تأثیر آن بر کنترل‌های داخلی و حسابرسی داخلی ترتیب می‌دهند.

ارتباط بین حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل

۴۶- تقریباً همه بازرسان بر اهمیت مشاوره‌های منظم بین حسابرسان داخلی و حسابرسان مستقل تاکید دارند. در بسیاری از کشورها، حسابرسان مستقل از حاصل تلاش حسابرسان داخلی استفاده می‌کنند ولی در ابتدا، آن‌ها باید مشخص کنند که تا چه حد می‌توانند به کار حسابرسی داخلی اتکا نمایند. این هماهنگی، امکان انجام حسابرسی مستقل و موثرتر و اجتناب از دوباره‌کاری در کار حسابرسی را فراهم می‌سازد.

ارتباط بین مقام نظارتی و حسابرسان مستقل

۴۷- نقش حسابرسان مستقل در نظارت بانکی از یک کشور به کشور دیگر متفاوت است و در دامنه‌ای از تقریباً عدم مداخله در کار نظارت تا همکاری بسیار نزدیک با ناظرین قرار می‌گیرد.

۴۸- زمینه‌های بسیاری وجود دارد که ناظر بانک و حسابرس مستقل می‌توانند برای یکدیگر مفید باشند. ارتباط بین مقام نظارتی و حسابرسان مستقل باید براساس موازین تشریح شده در گزارش "ارتباط بین ناظرین بانکی و حسابرسان مستقل بانک قرار گیرد". در این نوشتار، کمیته پیشنهاد می‌کند که اقدامات مناسب و به موقع انجام شود تا حسابرسان مستقل برای اطلاعات افشا شده به مقامات نظارتی که با نیت خیر و براساس قوانین و مقررات اجرایی انجام گرفته مسئول تلقی نشوند. این اقدامات می‌تواند بر گرفته از قانون بوده یا حاصل توافقی بین بانک، مدیریت آن، حسابرس مستقل و مقام نظارتی باشد. این نکته نیز حایز اهمیت است که یک راه قانونی وجود دارد که مقامات نظارتی را قادر می‌سازد اطلاعاتی را افشا نماید که می‌تواند مورد توجه حسابرس مستقل قرار گیرد. آن اطلاعات می‌تواند به شناخت حسابرسان مستقل نسبت به دغدغه‌های ناظرین کمک کند یا روی کار حسابرس یا مسئولیت‌های گزارش‌دهی وی تاثیر گذارد.

همکاری میان مقام نظارتی، حسابرسان مستقل و حسابرسان داخلی

۴۹- همکاری بین مقام نظارتی و حسابرسان داخلی و مستقل، از جمله اهدافی است که باعث می‌شود

کار همه گروه‌های مرتبط بیشترین تأثیر و اثربخشی را داشته باشد. این همکاری ممکن است

براساس جلسات‌های دوره‌ای بین این سه گروه باشد.

۵۰- به طور کلی، بیشتر کشورها گزارش می‌کنند که نظار با حسابرسان مستقل و داخلی

به صورت موردی ملاقات می‌کنند و به عنوان مثال درباره نتایج یک حسابرسی یا

بازرسی حضوری تبادل نظر می‌نمایند.

۵۱- در تعداد محدودی از کشورها مقام نظارتی جلسات دوره‌ای منظمی با حسابرسان

مستقل و داخلی بانک برگزار می‌کند.

برون‌سپاری* کار حسابرسی داخلی

۵۲- گزارش حسابرس داخلی کمیته بال اشاره می‌کند که صرف‌نظر از این که فعالیت‌های

حسابرسی داخلی به خارج از بانک سپرده شود هیات مدیره و مدیریت ارشد برای حصول اطمینان

از این که سیستم کنترل داخلی و حسابرسی داخلی کافی است و به طور موثر اجرا می‌شود

مسئولیت نهایی را بر عهده دارند.

۵۳- براساس این بررسی، در کلیه کشورها، حسابرسی داخلی در بانک‌ها فعالیت مهمی

شمرده می‌شود. از این رو برون‌سپاری کار حسابرسی داخلی در بیشتر کشورها رایج نیست و

وقتی این کار انجام می‌شود به یک ارائه‌کننده خدمت محدود می‌شود که بخشی از این گروه است

که خود متعلق به بانک است.

۵۴- در بیشتر کشورها ممکن است برون‌سپاری کار حسابرسی داخلی برای بانک‌های

* - Outsourcing.

کوچک‌تر، رویه‌ای قابل قبول‌تر محسوب شود. در این مورد تاکید بر این است که بانک فقط کار حسابرسی را به آنان واگذار می‌کند و مسئولیت‌های حسابرسی را به خارج از بانک واگذار نمی‌نماید.

۵۵- به عنوان یک اصل مهم، بعضی از کشورها اجازه نمی‌دهند که بانک کار حسابرسی داخلی را به حسابرس مستقل واگذار کند.

گرایش‌های اخیر حسابرسی داخلی بانک‌ها

۵۶- به نظر می‌رسد بهبود کیفی و موثر واحد حسابرسی داخلی یکی از اولویت‌ها برای رییس حسابرسان داخلی است. گرایش‌های اصلی حاکی از تخصصی‌تر شدن حسابرسان است تا به فعالیتی که آن را حسابرسی می‌کنند مثل (ادغام‌ها و تملک موسسات)، آشنایی بیشتری پیدا کنند، حسابرسی و ارزیابی مدل‌های داخلی تقویت شده و بیشتر بر حسابرسی مبتنی بر ریسک تاکید گردد.

ماخذ:

Bank for International Settlements, Basel Committee on Banking Supervision, Internal audit in banks and the Supervisor's relationship with auditors: A Survey, August 2002.

استفاده از مطالب این مجموعه با ذکر ماخذ بالامانع است.